

nincsennek szószólói. Ha bátortalan is ma még e hang, de létezik és biztató jeleket mutat. Négy-öt ilyen tárggyal sikerrel foglalkozó írók ismerek s hogy adatokkal is szolgáljak, többek között Kutasi Ödön és Halász Pál neveit említem. Ezek, és a mult alapján megvan a reményünk, hogy a még lappangó jellegzetes szegedi irodalom egyszer újra elő fog törni és Szeged majd ismét vezetőként jár elől a vidék irodalmában.

GERGELY GERGELY

KULTÚRÁLT NÉPIESSÉG SZEGEDEN

Szegeden sok időnek kellett eltelni, hogy azok a hatóerők, melyek olyan nagy szerepet játszanak egy sajátos tájirodalom kialakításában, öntudatosává váljanak. A tájirodalom jelentkező öntudatát magasabb irodalmi kultúra jellemzi és szélesíti, és nem véletlen, hogy a szegedi irodalmi öntudatnak első képviselője Juhász Gyula volt, a legkultúráltabb magyar költők egyike. Juhász Gyula, még mielőtt a tájirodalomról az irodalmi berkekben szó esett volna, rámutat Szeged különleges táji és kultúrális jegyeire is. Hangoztatja, hogy Mikszáth, Gárdonyi, Herczeg Szegedről indultak a halhatatlanság felé. „Szeged volt az, mely a maga humusával anteuszi erőt adott annyi jelentős magyar írónak, akik Pestre, Egerbe, máshova származva, vagy itt e termő televény ölen maradva, zamatot, színt és eredetiséget adtak a nagyon pesti magyar litteraturának“. (Juhász Gyula: Magyar holnap. Szeged és vidéke. 1908. XII. 31.) Nem sokkal később Kosztolányi és Babits is Szegedről indultak el, magukkal vevé Szeged kitörölhetetlen és örökké alakító emlékeit. Egy bizonyos, a szegedi irodalom öntudatosodása előtt is volt már szegedi irodalom, elég Kálmány Lajos csodálatos gazdagságú gyűjteményeire, Bálint Sándor *Szeged a magyar kultúra történetében* című kitűnő tanulmányára, Terjék László a szegedi ponyva körüli kutatásaira, vagy jó száz évet visszaugorva, Dugonics regényeire gondolnunk, aki alakjait sokszor Szeged közvetlen környékén szerepelteti. Bálint Sándor a fentebb említett tanulmányában mutatja ki, „hogy a XVI. sz. magyar irodalma, mint egy végtelen fejlődés kezdete, elsősorban szegedi lelkekben születik meg. Szegedi Gergely a zsoltárokat fordította magyarra. Tar Benedek „a házasságról való dicséret“-tel, Szegedi András Jeruzsálem pusztulásáról szóló biblikus versezetével, Szegedi Veres Gáspár széphistóriájával, Szegedi Lőrinc pedig Teophánia című drámájával írta nevét a magyar irodalom hőskorának történetébe. Szegedi Lajos Heltai Gáspárnak jobbkéze az Újtestamentum magyarra fordításában. Zsoltárfordításai is ismereteseek. Szegedi Macer humanista költő.“

Babits áradozva ír barátjának, Juhász Gyulának Szegedről, ahova 1906. okt. 2-án érkezett, hogy aztán két tanéven át tanítson a főreáliskolában, a mai Baross-Gimnáziumban. „Itt vagyok tehát az ön és Hegedűs Pál városában és a Hegedűs Pál közvetlen utódja (mert ő most beteg) a poétika és retorika katedráján... Itt vagyok

az ön és a buckai irodalom városában és jövődö kliense a Tömörkény-könyvtárnak és a Homok borbélyüzletének. Itt vagyok tehát a szép, a gyönyörű Szegeden, nem tudom eléggé kifejezni, hogy mennyire szép és mennyire gyönyörű... Itt vagyok a Tisza partján!... (1906. okt. 27).“ E részletet csak azért idéztük, hogy ezzel is igazoljuk: Szegedet a század elején, mint irodalmi központot tekintették, ahova a fiatal írók vágyakozva tekintettek, mint az érvényesülési lehetőség első lépcsőjére. A szegedi napilapok egymással szinte versengve közlik a már régen befutott nagy magyar írók egy-egy művét, de a fiataloknak is helyt adnak. Babits Mihály, Kosztolányi Dezső első versei a szegedi lapokban jelennek meg, sőt Ady is szívesen küld novellát, verset elég gyakran. Homok, Tömörkény neve ekkor már fogalom, ha Szegedre gondolnak az irodalmi férfiak, Szeged nevével egyet jelent számukra az az öntudatos irodalom, mely Szegeden született a fővárosétól annyira elütő jegyekkel.

Az új magyar, öntudatos, regionális irodalom gondolata tulajdonképpen Szegedről indul el, hogy ellensúlyozza a főváros sekélyes és gyökértelen irodalmát. A Holnap szellemi mozgatója Juhász Gyula, ő szervezi az írókat, ő hívja meg a társaságba, így kerül aztán a holnap hét poétája közé négy szegedi költő is. Juhász Gyula kora tehetséges fiatal költőivel, íróival élénk levelezést folytat, ha a hozzá intézett, vagy az általa írt leveleket olvassuk, úgy érezzük, hogy egy Kazinczy szerepét töltötte be.

Borovszky Sándor történétíró írta, hogy Szeged története csodálatos hősköltemény. „Népének magasztos hivatása nem a béke csendes napjaiban tünt ki, hanem azokban az időkben, amikor olcsó volt a magyar élet“, amikor az Alföldön a nemzeti génusz fölött főképpen Szeged magyar érzésű és magyar szívósságú népe örködött. Szegednek nagy része van abban, hogy a magyar mindmáig megmaradt magyarnak“ (Bálint Sándor). Ennek a történeti hivatás-tudatának nagyszerűsége színezi, öntudatosítja a legkiválóbb szegedi írók műveit és a tájjegyeken túl, a legjellemzőbbet, a legmaradandóbbat és a legszebbet annak az örök magyar léleknek az ábrázolásával nyújtja, melyben a legyőzhetetlen, az elpusztíthatatlan, idővel, nyomorúsággal mosolyogva szembenéző erő lobog.

Összefoglalva az elmondottakat: volt, van és lesz szegedi irodalom, mert írói, költői az örök magyar örlélek szellemi forrásaiból merítenek erőt; elhivatottságot, felelősségtudatot éreznek annak a magyar tájnak magyar népével szemben, mely éppen Szegeden és környékén mutatja a legszebben a magyar tájlélek sajátosságait.